

<https://sanad.iau.ir/Journal/jcdepr/Article/1081779>

ارائه الگوی معادلات ساختاری عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی

حلیمه میرعرب رضی^۱، حسین فکوری حاجیار^۲، کاظم شریعت نیا^۳، علی اصغر بیانی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۹

چکیده:

مطالعه حاضر با هدف ارائه الگوی معادلات ساختاری عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی انجام شد. روش این مطالعه از نوع توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را متخصصان حوزه آموزش و پرورش پیش دبستانی و علوم تربیتی به تعداد ۳۰ تشکیل دادند که بر اساس نمونه گیری هدفمند و در دسترس انتخاب شدند. جهت گردآوری داده ها از پرسشنامه های محقق ساخته استفاده شد که روایی آنها توسط صاحب نظران دانشگاهی و پایایی آنها نیز از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تحلیل داده ها از تکنیک معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار آماری اسمارت پی ال اس استفاده شد. یافته های کمی حاکی از این است که تمامی متغیرهای احصاء شده با توجه به اینکه قدر مطلق مقدار آماره t برای تمامی روابط بین متغیرها بزرگتر از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بوده و تمامی بارهای عاملی در حالت استاندارد بزرگتر از ۰/۳ به دست آمد، لذا تمامی متغیرها و روابط تأیید شد. براساس نتایج حاصل از پژوهش، عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی موجب ارتقای سطح عملکرد مقوله های توسعه پایدار در آموزش و پرورش می گردد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی، آموزش و پرورش، فعالیتهای تدریس، معلمان پیش دبستانی.

۱- گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۲- گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۳- گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۴- گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

مقدمه :

چالش انگیز آغاز می‌شود که موجب برانگیختن تفکر آن‌ها می‌شود. لذا مؤلفه اساسی برنامه درسی مسئله محور محتوایی است که در قالب مسئله در بستر مسائل دنیای واقعی ارائه می‌شود. متأسفانه در کشورهای جهان سوم برنامه‌های درسی مبتنی بر مسئله اجرا نمی‌شوند (قاسم تبار، ۱۳۹۷). براساس اصول حاکم در طراحی برنامه‌های درسی دوره پیش دبستان، ضروری است برنامه‌های دوره پیش دبستان با توجه به ویژگی و نیازهای کودکان طراحی شود. و با توجه به اهمیت تعلیم و تربیت در اوان کودکی، به ویژه در دوره پیش دبستانی طراحی الگوی برنامه درسی برای پرورش مهارت حل مسئله در تمام دوره‌های تحصیلی پیشنهاد شده است (سرخوش و همکاران، ۱۴۰۰). در عصر فناوری اطلاعات، مهارت‌های تفکر و حل مسئله برای تسلط یافتن دانش‌آموزان بر دانش خیلی مهم هستند. رشد توانایی حل مسئله برای دانش‌آموزان، یکی از مهم ترین اهداف آموزش و پرورش در تمامی دوره‌های تحصیلی است. با ایجاد توانایی حل مسئله در دانش‌آموزان، می‌توان آنان را برای برخورد درست با شرایط متغیر زندگی و موقعیت‌های جدیدی که با آن‌ها روبه‌رو خواهد شد آماده کرد (سیف، ۱۳۹۵). گسترش سریع دانش و تغییرات علم و فناوری اهمیت نقش برنامه درسی و آموزش را نشان می‌دهد که دانش‌آموزان می‌توانند به جای حفظ کردن ساده حقایق، برای پردازش دانش توانمندی کسب نمایند. بنابراین، مدارس نقش مهمی در آموزش دانش‌آموزان برای پرورش مهارت‌های فکری‌شان ایفاء می‌کنند؛ تا آن‌جا که کمک به دانش‌آموزان برای آن‌که متفکران مؤثری شوند، به عنوان هدف اولیه تعلیم و تربیت است. بنابراین، نظام آموزشی باید همزمان با تغییرات، دانش‌آموزان را برای انجام وظایف گوناگون از قبیل تفسیرکردن، تجزیه کردن یا چند برابرکردن اطلاعات، نقادانه فکرکردن درباره اطلاعات، ایده‌ها و نظریه‌ها، نتیجه‌گیری، استنباط یا تعمیم‌پذیری، پیش‌بینی کردن، ارائه راه حل‌ها، حل کردن خلاقانه مسائل زندگی، قضاوت کردن درباره ایده‌ها آماده سازد (امیراحمدی و همکاران، ۱۳۹۵). اگر از همان دوران پیش دبستانی برای کودک برنامه ریزی شود و به رشد توانایی‌های سطح بالا مانند توانمندی حل مسئله توجه شود، جامعه ای رشد یافته خواهیم داشت. افرادی تربیت خواهند شد که هم در دوران تحصیل از درس خواندن لذت می‌برند و همچنین چون با رویکرد مسئله محور یادگیری عمیق تر می‌شود حس اعتماد به نفس آنها بالا خواهد رفت و در نتیجه

دوره پیش از دبستان، اولین مرحله آموزش و پرورش رسمی است و یک محیط رفتاری بسیار مهم برای بسیاری از بچه‌ها است و هر چه آموزش‌های دوره پیش دبستانی از کیفیت بالاتری برخوردار باشد، کودکان دوران تحصیلی قوی‌تری خواهند داشت (اسمیت^۱ و کونالی^۲، ۲۰۱۰). برنامه درسی به عنوان یکی از مهمترین بخشهای نظام آموزشی نقش مؤثری در ارائه آموزشهای با کیفیت در دوران کودکی دارد. کودکان در دوره پیش دبستانی به برنامه‌های درسی، آموزشگاهها و مربیانی بسیارحرفه ای تر از آنچه که اکنون از آن برخوردارند، نیازمندند تا مشکلات فعلی آموزش در دوران کودکی برطرف شود. علیرغم اینکه در نظام آموزشی کشور سالهاست الگوهای مختلف آموزش و پرورش پیش دبستانی مورد استفاده قرار می‌گیرند، اما متأسفانه کودکان هنوز در زمینه چگونگی کاربرد آموخته هایشان در محیط واقعی با مشکل مواجه اند (سرخوش و همکاران، ۱۴۰۰). یافته ها نشان می‌دهد که پیش دبستانی ها، به عنوان "مهندسين کوچک"، می‌توانند از محتوای علمی نوظهور خود و مهارت‌های استدلال برای حل مشکلات ساده و فرضی مربوط به دنیای جسمی و بیولوژیکی استفاده کنند (فوزارو و اسمیت^۳، ۲۰۱۸). با وجود اینکه رشد قدرت حل مسئله کودک، یکی از اهداف آموزش و پرورش دوره پیش دبستانی در ایران است (مفیدی، ۱۳۹۳)؛ معلمان، مدت زیادی از وقت کلاس را به تدریس اطلاعات و مهارت‌های پایه در خواندن، نوشتن، ریاضیات و دیگر دروس می‌گذرانند. و لیکن برای آموزش چگونگی برخورد با مسائل، جمع آوری اطلاعات، شناخت منابع مربوطه و دیگر مهارت‌های اساسی در حل مسئله وقت کمی می‌گذرانند (یارمحمدیان، ۱۴۰۰). برنامه درسی مسأله محور رویکردی مناسب جهت حل مشکل می‌باشد. رویکرد مسئله محور یکی از رویکردهای جدید در فرآیند فعالیت‌های آموزشی است (شعبانی، ۱۳۹۵). برنامه درسی برای اینکه بتواند فراگیران را به طور عملی در فرایندهای بررسی مسائل پیچیده، مهم و مرتبط با یادگیری و زندگی‌شان درگیر کند، بهتر است مسئله محور طراحی شود (کریدل^۴، ۲۰۱۰). به عقیده بارت^۵، (۲۰۱۰) این برنامه درسی با مواجه شدن فراگیران با یک موقعیت

¹ Smith

² Connolly

³ Fusaro, Smith

⁴ Cridell

⁵ Bart

مفهوم برنامه درسی

طراحی برنامه های درسی کیفی و مناسب کلید کارآمدی و اثر بخشی هر سیستم آموزشی می باشد. کلاین به نقل از مهرمحمدی (۱۳۹۹) برنامه درسی را مهم ترین عنصر تشکیل دهنده نظام تعلیم و تربیت می داند که به منزله قلب آن نظام عمل می کند، به طوری که می توان گفت در حال حاضر دغدغه اصلی برنامه ریزان نظام های آموزشی، جستجوی راهکارها و الگوهای جدید و مناسب برای اصلاح و بهبود کیفی برنامه های درسی و ایجاد نظام های آموزشی اثر بخش و کارآمد است. از زمانی که فرانکلین بابیت^۱ در سال ۱۹۱۸ اولین کتاب خود را در زمینه برنامه درسی منتشر کرد (سیلور^۲ و همکاران ترجمه خوبی نژاد، ۱۳۷۴ به نقل از ملیجی، ۱۳۹۶). مباحث و دیدگاه های مختلفی پیرامون تعریف و مفهوم شناسی برنامه درسی، ابعاد و حدود و ثغور، عناصر تشکیل دهنده، اهداف و کارکردهای آن توسط صاحب نظران این رشته ارائه شده است. آیزنر (به نقل از ملیجی، ۱۳۹۶) در تعریف برنامه درسی اشاره می کند به مجموعه ای از حوادث و وقایع از پیش طراحی شده که به قصد دستیابی به نتایج آموزشی - تربیتی برای یک یا بیش از یک دانش آموز در نظر گرفته شده اند. او چهار ویژگی برای تعریف خود ذکر می کند که توجه به این ویژگی ها نشان از قصد او در دستیابی به تعریف جامع تر و قابل قبول تر از تعریف سنتی در برنامه درسی دارد: برنامه درسی تنها یک واقعه نیست و اغلب باید مجموعه ای از تدابیر و وقایع را در بر گیرد. برنامه درسی بنا به ضرورت با فعالیت برنامه ریزی همراه است. قصد برنامه ریزان یا ماهیت سند برنامه درسی باید آموزشی - تربیتی باشد. یعنی ریشه در یک چارچوب ارزشی یا اندیشه تربیتی خاص داشته باشد.

الگوهای طراحی برنامه درسی

اورنشتاین و هانگینز الگوهای طراحی برنامه درسی را در سه دسته قرار می دهند که هر یک از آنها خود دارای انواع متفاوت می باشند. الگوهای طراحی برنامه درسی عبارتند از:

طرح های موضوع محور

طرح های موضوع محور محبوب ترین طرح ها می باشند و به طور گسترده ای از آنها استفاده می شود. دانش و محتوا بخش های اصلی برنامه درسی محسوب

افرادی سرزنده و شاد خواهیم داشت، افرادی که از بودن در مدرسه لذت می برند، مهارت های فردی و اجتماعی آنها رشد خواهد کرد و از بسیاری آسیب های اجتماعی پیشگیری خواهد شد چرا که بسیاری از آسیب های موجود در جامعه ناشی از این است که آموخته های دانش آموزان در زندگی واقعی آنها تأثیری ندارد و دانش آموزان هنگام برخورد با مسائل، قدرت مواجه شدن با مسئله را ندارند، به دیگران وابسته اند ولی پایه گذاری رویکرد مسئله محوری از دوران اولیه ورود دانش آموزان به محیط آموزشی، با ایجاد محیطی شاداب، با نشاط و جذاب باعث رشد خلاقیت و نوآوری دانش آموزان می شود و باعث می شود افراد خودشان در موقعیت های مختلف زندگی، راهکارهای مناسب را کشف کنند. دوره پیش از دبستان کمبودهایی در برنامه های درسی مسئله محور منطبق با ویژگی های ذاتی کودکان دارد. بنابراین برای رفع کمبودها در دوره پیش دبستانی، در پژوهش حاضر به دنبال این هستیم که برنامه درسی اثر بخش برای دوره پیش از دبستان تدوین نماییم که چارچوب نظری قابل قبول برای هدایت جریان برنامه مسئله محور فراهم شود و با تعیین ویژگی های مطلوب با رویکرد حل مسئله و شناسایی مولفه های آن، به طراحی الگوی معادلات ساختاری برنامه درسی دوره پیش از دبستان با رویکرد مسئله محور بپردازیم. و به این سوال اصلی پاسخ داده شود که الگوی برنامه درسی دوره پیش دبستانی با تمرکز بر رویکرد مسئله محور در نظام آموزش و پرورش پیش دبستانی چگونه باید طراحی و اعتبار یابی شود.

ادبیات نظری پژوهش :

مفهوم آموزش و پرورش پیش دبستانی:

لغت Preschool education در فرهنگ وبستر مشتق از دو بخش Prare یعنی قبل و school یعنی مدرسه، به معنی اشاره به دوره ای است که کودک هنوز به طور رسمی به مدرسه نرفته است (شعبانی چوبه، ۱۳۹۶). آموزش و پرورش پیش از دبستان، آموزشی است که از زمان تولد آغاز و تا شروع اولین سال های دبستان یعنی پایان شش سالگی ادامه می یابد (علیزاده، ۱۳۹۷). آموزش و پرورش قبل از دبستان اصولاً شامل تمام سنین قبل از دبستان می شود. مراکزی را که در این دوره به پرورش غیر رسمی و در نتیجه غیر اجباری کودکان سالم برای ساعاتی از روز می پردازند مهد کودک و کودکستان می گویند (شعبانی چوبه، ۱۳۹۶).

1. Franklin Bobbit

2. Silver

این طرح‌ها عبارتند از: طرح کودک محور، تجربه محور، رادیکال، انسان‌گرا (قاسم تبار، ۱۳۹۶).

طرح‌های مسئله محور

نوع سوم طرح برنامه درسی، یعنی طرح مسئله محور، بر مسائل زندگی واقعی افراد و اجتماع متمرکز است. طرح‌های مسئله محور به دنبال تقویت سنت‌های فرهنگی و پرداختن به نیازهای برآورده نشده اجتماع و جامعه بوده است. این طرح‌ها مبتنی بر مسائل اجتماعی هستند. طرح‌های مسئله محور افراد را در محیط اجتماعی قرار می‌دهند، اما این طرح‌ها با طرح‌های یادگیرنده محور که پیش از ورود دانش‌آموز به اجتماع، طراحی می‌شدند (اگرچه می‌توانستند با علائق و موقعیت‌های دانش‌آموزان هماهنگ شوند)، متفاوت می‌باشند. در اینگونه طرح‌ها، سازماندهی برنامه‌های درسی تا حدود زیادی مبتنی بر ماهیت مسائلی است که قرار است مورد مطالعه قرار گیرند (قاسم تبار، ۱۳۹۶). به عبارتی مهارت‌های حل مسئله، از جمله مواردی است که به عنوان محتوای برنامه موضوع آموزشی قرار می‌گیرد (مهرمحمدی، ۱۳۹۹).

در جدول (۱) خلاصه‌ای از ویژگی‌های اصلی هر یک از طرح‌های برنامه درسی ارائه شده است.

می‌شوند. این طرح‌ها به شدت متأثر از ایده علمی افلاطون می‌باشد. مدارس دارای یک سابقه قوی از منطق-گرایی علمی می‌باشند. همچنین مواد موجود در مدارس بیانگر ساختار و سازمان دهی محتوایی است. مهمترین نوع این طرح‌ها عبارتند از طرح موضوعی، طرح دیسیپلینی، طرح گسترده میدان، طرح همبستگی و طرح فرایندی (قاسم تبار، ۱۳۹۶).

طرح‌های یادگیرنده محور

در واکنش به طراحان آموزشی که بر موضوع درسی تاکید داشتند، مربیان اوایل قرن بیستم معتقد بودند که دانش‌آموزان باید در محور برنامه‌های درسی قرار گیرند. پیشرفت گرایان از طرح‌هایی دفاع می‌کردند که به طرح‌های یادگیرنده محور شهرت یافتند. این طرح‌ها بیشتر در مدارس ابتدایی دیده می‌شد تا مدارس متوسطه. در مدارس ابتدایی، مربیان تمایل داشتند تا بر کل کودک تاکید کنند. در مدارس متوسطه بیشتر بر طرح‌های موضوع محور تاکید می‌شد. علت اصلی این امر تاثیر پذیری آن از کتاب‌های درسی، کالج‌ها و دانشگاه‌ها بوده است چرا که در آنها دیسیپلین، سازماندهی اصلی برنامه درسی بوده است. طرح‌های یادگیرنده محور اساساً بر پایه دو تا از سه دیدگاه اصلی درباره آموزش و پرورش بود: اجتماعی شدن و عقاید تحولی ژان ژاک روسو. مهمترین

جدول ۱: طرح‌های اصلی برنامه درسی (اورنشتاین و هانگینز، ۲۰۱۳ به نقل از قاسم تبار، ۱۳۹۶)

طرح	تاکید برنامه‌های درسی	فلسفه زیر بنایی	منبع	سخنگو
موضوع محور				
طرح موضوعی	موضوعات مجزا	ماهیت گرایی - پایدارگرایی	علم و دانش	هریس - هاپینس
طرح دیسیپلینی	دیسیپلین‌های علمی (ریاضی، زیست شناسی، روان شناسی و ...)	ماهیت گرایی - پایدارگرایی	علم و دانش	برونر، فنیس، شواب و تابا
طرح گسترده میدان	موضوعات بین رشته‌ای و موضوعات علمی	ماهیت گرایی - پراگماتیسم	دانش، جامعه	دیویی، برودی
طرح همبستگی	موضوعات مجزا، دیسیپلین‌های به هم مرتبط اما با حفظ هویت هر یک از آنها	ماهیت گرایی - پایدارگرایی	دانش	آلبرتی، آلبرتی
طرح فرایندی	دانش رویه‌ای دیسیپلین‌های متنوع؛ شیوه‌های عام پردازش اطلاعات و تفکر	پراگماتیسم	روان شناسی، دانش	آدامز، دیویی، پاپیرت
یادگیرنده محور				
کودک محور	علائق و نیازهای کودک،	پراگماتیسم	کودک	دیویی، کیلیپاتریک، پارکر
تجربه محور	تجارب و علائق کودک	پراگماتیسم	کودک	دیویی، راگ، شوماخر
رادیکال،	تجارب و علائق کودک	نومفهوم گرایی	کودک، جامعه	فریر، هابرماس، هالت، ایلچ
انسان‌گر	تجارب، علائق، نیازهای فرد و گروه	نومفهوم گرایی، اگزستانسیالیسم	روان شناسی، کودک، جامعه	کامبز، فانتینی، مازلو، روگرز
مسئله محور				
موقعیت زندگی	مسائل زندگی (جامعه)	نومفهوم گرایی	جامعه	اسپنسر
نومفهوم گرایان	متمركز بر اجتماع و مشکلات آن	نومفهوم گرایی	جامعه، حقایق جاودانه	اپل، براملد، کنتس، راگ

پیشینه پژوهش :

شناسی)) بود، نشان داد که عوامل مؤثر در برنامه ریزی درسی مسئله محور از زیر معیارهایی تشکیل شده اند که هر یک شامل تعدادی شاخص می‌باشند ۱- عنصر هدف: معیارهای طرح مسئله، تفکر در مسئله، تشریح مسئله؛ ۲- عنصر محتوا: ابعاد مسئله، منابع اطلاعاتی، ابزار تشریح مسئله؛ ۳- عنصر روش‌های یاددهی- یادگیری: شامل معیارهای الگوسازی در دانش، ابزار همیاری و مساعدت، هدایت‌گری، زمان کار روی مسئله، بستر کار در مسئله، محرک‌ها. ۴- عنصر ارزشیابی شامل معیار ارزیابی و نظارت بر عملکردها است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی در این پژوهش از تکنیک دلفی استفاده شد.

یافته‌های پژوهش مؤید عابدی و همکاران (۱۴۰۰) تحت عنوان طراحی الگوی برنامه درسی با تمرکز بر رویکرد حل مسئله مبتنی بر نظریه داده بنیاد نشان داد برنامه درسی تربیت دانشجو معلم مبتنی بر رویکرد حل مسئله، در قالب الگوی اشتراوس و کوربین از جهت بعد میانی شامل مولفه‌های (دانشی، نگرشی، رفتاری)، بعد اهداف شامل (ارتقا ویژگی‌های فردی، ارتقا ویژگی‌های اجتماعی، ارتقاء ویژگی‌های مهارتی)، بعد محتوا شامل (محتوای دانشی یا شناختی، محتوای کاربردی)، بعد راهبردهای یاددهی- یادگیری شامل (یادگیری مشارکتی، راهبرد تفکر استقرایی، کاوشگری اجتماعی ساختماند)، بعد ارزشیابی (ارزشیابی دانشی، ارزشیابی عملی- مهارتی و ارزشیابی فرایند محور) می‌باشند.

ملیسا و همکاران (۲۰۱۸) یک رویکرد طراحی برنامه درسی مشارکتی را برای توسعه رویکرد مسئله محور ارائه کردند. هدف از این برنامه آموزشی، آموزش کودکان برای حل مسئله است. تجزیه و تحلیل کیفی مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با ۱۳ معلم پیش دبستانی نشان داد که معلمان در فرآیند افزایش دانش و خودکارآمدی در آموزش STEM با استفاده از یک رویکرد طراحی برنامه درسی مشارکتی برای توانمندسازی پشتیبانی می‌کنند.

فوسارو و اسمیت^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی تلاش کودکان پیش دبستانی برای حل مسائل مربوط به علوم جدید و استفاده آن‌ها از ایده‌های علمی - مرتبط با آن‌ها پرداختند. پژوهش آنها نشان داد که پیش دبستانی از مهارت‌های پرسشگری علمی در حال ظهور، شامل

در یافته‌های پژوهش سرخوش و همکاران (۱۴۰۰) تحت عنوان شناسایی مؤلفه‌ها و عناصر برنامه درسی مبتنی بر پرورش مهارت حل مسئله و ارائه الگوی بهینه برای دوره پیش دبستانی عناصر برنامه درسی مبتنی بر پرورش مهارت حل مسئله شامل اهداف (شناختی، نگرشی، عملکردی)، محتوا (سازماندهی، روشهای ارائه)، روش تدریس (سنتی، فعال)، فعالیت یادگیری (انفرادی، گروهی)، مواد آموزشی (ویژگی، انواع منابع)، (فضا (ویژگی‌های فیزیکی، تجهیزات)، (زمان (مدت زمان، توجه به آمادگی و سن)، گروهبندی (توجه به ماهیت مسئله، جنسیت، سن، ناهمگنی، تعداد اعضا) و ارزشیابی (توجه به تفاوت فردی، فرآیندی، کمی، توصیفی) شناسایی و الگوی بهینه دوره پیش دبستانی ارائه شد.

نتایج پژوهش اشرفی سلطان احمدی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان طراحی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت دینی در دوره پیش دبستان نشان داد در تربیت دینی کودکان پیش دبستانی، باید با رویکردی کل نگر، همه ابعاد وجودی نوآموز مورد توجه قرار گیرد. هدف غایی، شکوفایی فطرت کودک و زندگی پاک است، که از طریق اهداف میانی و رفتاری نوآموز دست یافتنی می‌باشد. محتوای آموزشی باید مبتنی بر آموزه‌های دینی و اهداف آموزشی بوده و از طریق فعالیتهای تدریس یادگیری متناسب با علایق و نیازهای رشدی کودکان توسط مربی دارای صلاحیتهای اخلاقی- اعتقادی و حرفهای در اختیار مرتب قرار گیرد.

پژوهش بزرگزاده، مقرری خنده روی یزدی (۱۴۰۰) با عنوان ((کیفیت برنامه‌های مراکز پیش دبستانی و مقایسه آن با نظرات اولیاء نوآموزان نمونه موردی شهر فردیس)) نشان داد بین دیدگاه مربیان نسبت به کیفیت برنامه‌های مراکز تحصیلی پیش دبستانی نظرات اولیای دانش‌آموزان رابطه معنا داری وجود دارد و بهبود کیفیت مراکز پیش دبستانی می‌تواند در تغییر نگرش مثبت اولیای نوآموزان نسبت به فعالیتهای مربیان مراکز پیش دبستانی موثر باشد.

یافته‌های پژوهش جلیلی نیا و احمدی (۱۴۰۰) که از نوع پژوهش‌های ترکیبی با عنوان ((شناسایی مؤلفه‌های برنامه درسی مسئله محور مبتنی بر رویکرد زیبایی

¹ Fusaro, M., & Smith, M.C

کانگ و همکاران^۵ (۲۰۱۴) به‌طور تخصصی پژوهش‌های مربوط به تفکر انتقادی را بررسی کردند و نتیجه گرفتند برنامه درسی مسئله محور بر همه خرده مقیاس‌های تفکر انتقادی اثربخش است. پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی معادلات ساختاری عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی انجام شده است.

بنابراین سوالات پژوهش به صورت زیر مطرح می‌شود:

سوال اصلی

الگوی معادلات ساختاری عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی چگونه است؟

سوالات فرعی

۱. عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی کدامند؟
۲. اعتباریابی مدل ارائه شده به چه صورت انجام می‌گیرد؟

روش‌شناسی پژوهش:

روش پژوهش به لحاظ ماهیت توصیفی-همبستگی و به لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش جامعه آماری پژوهش را متخصصان حوزه آموزش و پرورش پیش دبستانی و علوم تربیتی به تعداد ۳۰ تشکیل دادند که بر اساس نمونه گیری هدفمند و در دسترس انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های محقق ساخته استفاده شد که روایی آنها توسط صاحب‌نظران دانشگاهی و پایایی آنها نیز از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. جهت تعیین روایی ابزار پژوهش از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. برای تعیین پایایی ابزارهای پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در جدول (۱) ارائه شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش، ابتدا از آزمون کولموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزارهای آماری SPSS و Smart pls استفاده شد.

جستجوی اطلاعات از طریق سوالات، کشف و حل مشکلات درون، دنیای فیزیکی اطراف آن‌ها، استفاده می‌کنند. از نظر آنها تحقیقات بیشتر در مورد تاثیر متقابل کنجکاوی، دانش علمی و همچنین سایر تاثیرات اجتماعی و آموزشی، در مهارت‌های اولیه دانش کودکان از جمله توانایی آن‌ها در حل مسایل واقع گرایانه، ضروری است. ویجینیا^۱ (۲۰۱۶) معتقد است؛ اغلب مطالعاتی که درباره تفاوت در کاربرد حل مسئله در CLT و برنامه درسی مسئله محور انجام شده است، میزان راهنمایی آموزشی ارائه شده در فرایند یاددهی-یادگیری را مقایسه کرده‌اند؛ درحالی‌که، تفاوت اصلی بین این دو استراتژی در هدف و نوع فعالیت مربوط به حل مسئله است. هدف اصلی آموزش در پژوهش‌های CLT کسب دانش تخصصی است. بنابراین، درگیرشدن در فعالیت حل مسئله فقط زمانی اثربخش خواهد بود که به یادگیری روش‌های جدید حل مسئله بیانجامد.

نتایج پژوهش رودزالان^۲ (۲۰۱۵) نشان می‌دهد که دانشجویان دوره کارشناسی مالزی از سطوح بالای مهارت تفکر انتقادی و حل مسئله برخوردارند و دانشجویان علوم اجتماعی این مهارت‌ها را در مقایسه با دانشجویان علوم مهندسی، به‌طور مطلوب‌تری انجام می‌دهند.

کاراباکاک و همکاران^۳ (۲۰۱۵) در نتیجه‌ی تحقیق‌شان اعلام کردند نیاز است که افراد از مهارت‌های حل مسئله برخوردار باشند و از این مهارت‌ها در زندگی روزمره، زندگی آموزشی و در همه مسائل زندگی‌شان برای ادامه زندگی خود به‌طور مؤثری استفاده کنند.

انگنگ و همکاران^۴ (۲۰۱۴) به این نتیجه دست یافته‌اند که در عصر جدید از فناوری اطلاعات، مهارت‌های تفکر و حل مسئله برای ایجاد جامعه‌ای مدرن و مترقی حیاتی است. از این رو، در برنامه درسی مدارس مالزی در دوره ابتدایی و متوسطه به مهارت‌های تفکر اهمیت داده می‌شود؛ زیرا مهارت‌های تفکر و حل مسئله، نتایج یادگیری مختلفی از جمله توانمندسازی فراگیران در حل مسائل ساده، تصمیم‌گیری و ابراز خود به صورت خلاقانه را به همراه دارند.

¹ Viginia

² Rudzalan

³ Karabakak et al

⁴ Angang et al

⁵ Kang et al

جدول ۲: میزان آلفای کرونباخ پرسشنامه برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستان

عناصر	آلفای کرونباخ
اهداف برنامه درسی مسئله محور	۰/۸۵۵
محتوای برنامه درسی مسئله محور	۰/۸۷۳
روش‌های یاددهی- یادگیری برنامه درسی مسئله محور	۰/۸۲۰
روش‌های ارزشیابی برنامه درسی مسئله محور	۰/۸۱۲
مکان در برنامه درسی مسئله محور	۰/۹۰۶
زمان در برنامه درسی مسئله محور	۰/۸۲۹
کل	۰/۹۶۴

روش دلفی فازی: ارزیابی و انتخاب شاخص با استفاده از دلفی فازی

در این مرحله مدل مفهومی ارائه شده همراه با شرح زیر شاخص‌ها به اعضای گروه خبره ارسال گردیده و میزان موافقت آن‌ها با هرکدام از شاخص‌ها اخذ شده و نقطه نظرات پیشنهادی و اصلاحی آنها تقسیم‌بندی شده‌است. میانگین قطعی بدست آمده نشان دهنده شدت موافقت خبرگان با هرکدام از شاخص‌های پژوهش می‌باشد. نتایج این محاسبات در جدول ۳ آمده است.

جدول ۱: بار عاملی استاندارد شده و شاخص پایایی متغیرهای مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	بارعاملی استاندارد	وضعیت پایایی متغیر
تقویت خودتنظیمی	۰/۶۰	۲/۹۰
تقویت روحیه مشارکت و همکاری (کارگروهی)	۰/۷۶	۲/۶۲
توانایی ابراز وجود	۰/۶۶	۲/۲۱
پرورش حواس چندگانه	۰/۵۵	۲/۹۸
تقویت وسعت دید و جزئی‌نگری	۰/۵۳	۲/۲۲
پرورش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی	۰/۶۳	۲/۲۰
انعطاف‌پذیری	۰/۵۵	۱/۹۷
پرورش قوای ذهنی و فکری کودکان (تفکر خلاقانه و ژرف اندیشی)	۰/۶۳	۲/۵۵
پرورش قوه تخیل و نوآوری و خلق افکار و ایده‌های متنوع	۰/۵۹	۲/۴۱
مهارت صحبت کردن	۰/۶۹	۲/۲۰
مهارت همزیستی با دیگران	۰/۷۸	۳/۳۸
عادات مناسب غذا خوردن	۰/۶۹	۳/۲۶
رعایت قوانین و مقررات	۰/۵۰	۲/۴۶
مهارت حل مسئله	۰/۵۱	۲/۷۷

آزمون نرمال بودن (کولموگروف- اسمیرنوف)

شایع ترین آزمون‌ها برای نمونه‌های کوچک است که محقق به نرمال بودن آن شک دارد. برای این هدف از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده گردیده است.

این آزمون به عنوان یک آزمون تطابق توزیع برای داده‌های کمی است. آزمون نرمال بودن یک توزیع یکی از

هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها ما فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۰/۵٪ تست می‌کنیم. بنابراین اگر آماره آزمون بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر اینکه داده نرمال است، وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. برای آزمون نرمالیت فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H_0 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال است.

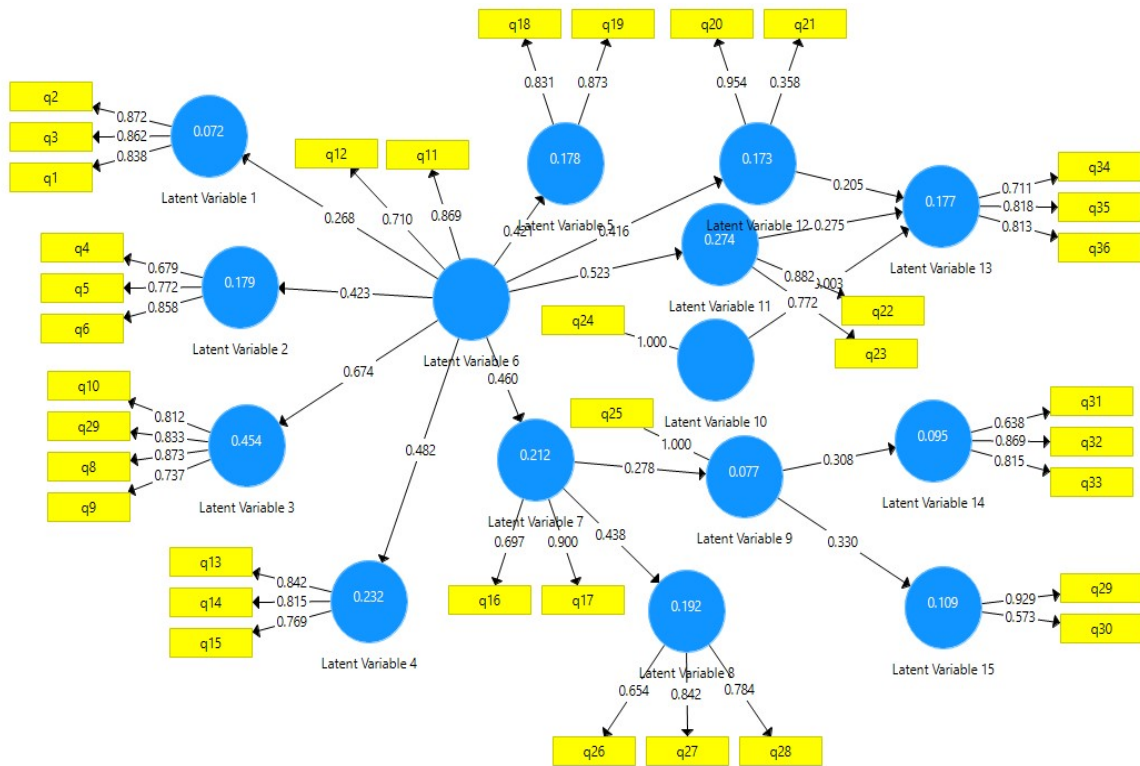
H_1 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال نیست.

با توجه به اینکه سطح معناداری بعضی از متغیرها کمتر از ۵ درصد (غیر نرمال) است و تعداد دیگری بیش‌تر از ۵ درصد (نرمال) پس باید از نرم افزار اسمارت پی ال اس برای تحلیل استفاده نمود چرا که حساسیتی به نرمال یا غیر نرمال بودن متغیرها ندارد.

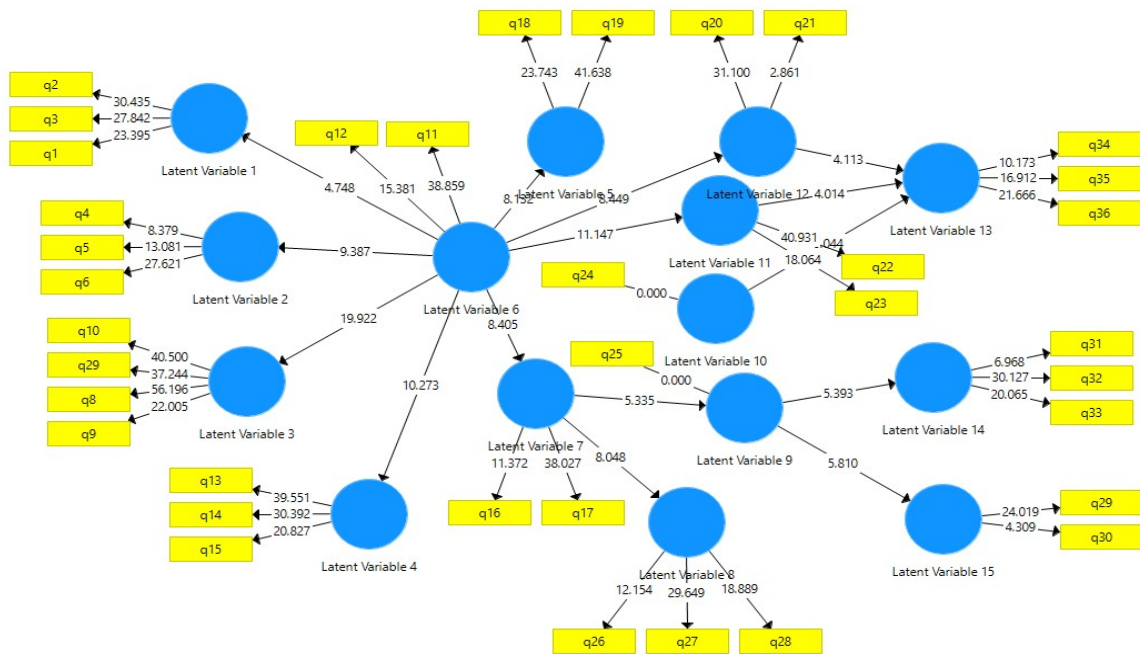
جدول ۴: آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش

متغیر	سطح معناداری
تقویت خودتنظیمی	۰/۶۵
تقویت روحیه مشارکت و همکاری (کارگروهی)	۰/۰۴
توانایی ابراز وجود	۰/۰۲
پرورش حواس چندگانه	۰/۶۴
تقویت وسعت دید و جزئی‌نگری	۰/۵۳
پرورش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی	۰/۶۳
انعطاف‌پذیری	۰/۱۲
پرورش قوای ذهنی و فکری کودکان (تفکر خلاقانه و ژرف اندیشی)	۰/۶۲
پرورش قوه تخیل و نوآوری و خلق افکار و ایده‌های متنوع	۰/۰۰
مهارت صحبت کردن	۰/۰۲
مهارت همزیستی با دیگران	۰/۴۵
عادات مناسب غذا خوردن	۰/۰۲
رعایت قوانین و مقررات	۰/۶۶
مهارت حل مسئله	۰/۵۳

در این بخش با استفاده از الگوریتم بوت استرپ به محاسبه آماره T می‌پردازیم. در صورتی که مقدار آماره T از ۱/۹۶ بیش‌تر شود، نشان از صحت رابطه‌ی بین سازه‌ها و در نتیجه تایید سوالات پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵٪ است. نتایج این الگوریتم در شکل ۲ نشان داده شده‌است. برای محاسبه ضرایب استاندارد مسیر بین سازه‌ها باید از الگوریتم پی ال اس استفاده نمود. شکل ۱ ضرایب استاندارد شده مسیرهای مربوط به هر یک از سوالات را نشان می‌دهد.

شکل ۱: ضریب مسیر بین متغیرهای اصلی تحقیق

شکل ۱: آماره t بین متغیرهای اصلی تحقیق

جدول ۵- نتایج نهایی متغیرهای پژوهش

وضعیت ضریب مسیر و آماره t	متغیر
تایید	تقویت خودتنظیمی
تایید	تقویت روحیه مشارکت و همکاری (کارگروهی)
تایید	توانایی ابراز وجود
تایید	پرورش حواس چندگانه
تایید	تقویت وسعت دید و جزئی‌نگری
تایید	پرورش ظرفیت‌ها و قابلیت‌های درونی
تایید	انعطاف‌پذیری
تایید	پرورش قوای ذهنی و فکری کودکان (تفکر خلاقانه و ژرف اندیشی)
تایید	پرورش قوه تخیل و نوآوری و خلق افکار و ایده‌های متنوع
تایید	مهارت صحبت کردن
تایید	مهارت همزیستی با دیگران
تایید	عادات مناسب غذا خوردن
تایید	رعایت قوانین و مقررات
تایید	مهارت حل مسئله

از توان فکری و قدرت تجزیه و تحلیل مسائل، در تولید دانش و کسب مهارت‌های مورد نیاز در عصر انفجار اطلاعات در نظام تعلیم و تربیت ما پرورش تفکر سطح بالا به ویژه توانایی حل مسئله به طور جدی مورد توجه نیست. در حالیکه مسئله محور کردن برنامه‌های درسی و روش‌های آموزشی، علاوه بر برخوردار بودن از پشتوانه نظری، در سازگار کردن منابع یادگیرنده، اجتماع و موضوع‌های درسی، دارای مزیت‌هایی از جمله ایجاد انگیزه درونی برای یادگیری، معنادار بودن و پایداری دانش، تفکر منطقی، تحقق اهداف یادگیری و انتقال یادگیری بهتر می‌باشد.

جهت بررسی سوال اصلی پژوهش نیز از آزمون تکنیک مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شد که نتایج نشان داد، عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی، تأثیر معناداری وجود دارد. طبیعتاً هر آموزشی در بستری از مکان و در یک فضای تعیین شده‌ای انجام می‌گیرد حال با توجه به شرایط و مقتضیات محیطی، مکان‌های آموزش تعلیم و تربیت متفاوت خواهد بود. بدون شک اهمیت مکان و برخوردار بودن فضای آموزشی از تجهیزات و امکانات کافی نقش بسزایی در یادگیری کودکان خواهد داشت. صاحب نظران در خصوص مکان مناسب در الگوی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش از دبستان را مشتمل بر ویژگی‌هایی همچون: شادابی و نشاط و دل‌انگیزی، استفاده از تنوع رنگ‌ها و رنگ‌های شاد

با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، نتایج فرضیات تحقیق بطور کلی در قالب جدول ۵ آمده است. لازم به ذکر است که روابطی که در آن مقدار آماره تی آن‌ها بیش‌تر از ۱.۹۶ باشد؛ تایید می‌شوند و روابطی که مقدار آماره تی آن‌ها کمتر از ۱.۹۶ باشد مورد تایید واقع نمی‌شوند.

بحث و نتیجه گیری:

در پژوهش حاضر که با هدف ارائه الگوی معادلات ساختاری عوامل موثر بر اثربخشی برنامه درسی مسئله محور در دوره پیش دبستانی انجام گرفته است؛ و با ذکر اهمیت دوره پیش دبستانی و ویژگی‌های کودکان پیش دبستانی و اهمیت رویکرد مسئله محوری و کمبودهایی که در تعلیم و تربیت از این جهت وجود دارد پرداخته شده است. در این پژوهش در مورد ویژگی کودکان از جنبه مسئله محوری اشاره شده است که کودکان در دوره پیش از دبستان، علائق، نیازها و خصوصیات گوناگونی دارند؛ یکی از این خصایص آن است که آنان برای یادگیری کنجکاو، خودجوش و فعال هستند و به مسائل جدید با علاقه پاسخ می‌دهند. در این دوره هر آنچه که جنبه عینی و واقعی داشته باشد و با مسائل زندگی واقعی کودک در ارتباط باشد می‌تواند موجب جلب توجه آنان شود. آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان در کشور ما اهداف گوناگونی دارد که یکی از این اهداف پرورش توانایی حل مسئله در کودک است. و اینکه با وجود اهمیت بهره‌گیری

تمدن، مهارت‌های زندگی، فعالیت‌های هنری و مهارت‌های عددی است. تهیه شود.

۳- روش‌های یاددهی- یادگیری در برنامه درسی دوره پیش دبستان، براساس روش اکتشافی و روش ترکیبی اجرا گردد..

۴- روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی دوره پیش دبستان، ارزشیابی غیرمستقیم و موقعیتی، تهیه چک لیست مهارتی و ارزشیابی تکوینی اجرا شود.

۵- با توجه به اهمیت فضا و مکان، در برنامه درسی دوره پیش دبستان جذابیت مکان، ایمنی مکان، موقعیت مکانی و مجهز بودن مکان مورد توجه قرارگیرد.

۶- برنامه درسی پیش دبستان بر اساس زمان متناسب با سطح رشد و توانمندی‌های کودک و کفایت زمان تهیه شود.

۷- به منظور ارتقا کیفیت برنامه درسی دوره پیش دبستان با رویکرد مسئله محوری، کتابهایی بر اساس الگوی طراحی شده تهیه گردد.

و گرم برای رنگ‌آمیزی مکان، استفاده از گل و گیاه و دست ساخته‌های خود کودک، جذابیت و نسبتاً وسیع بودن مکان، داشتن نور و روشنایی کافی، برخورداری از تهویه هوای مناسب، آرام و دلپذیر بودن، مزین بودن دیوارها به نقاشی‌های کودکان، قرار دادن درختان مصنوعی در محیط را عنوان کردند. راهنمای تفصیلی برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی (۱۳۹۸) از جمله ویژگی‌های فضا، امکانات و تجهیزات آموزشی دوره پیش دبستانی را داشتن فضای باز مناسبی برای فعالیت‌های باغبانی، نگهداری حیوانات، بازی کودکان و استفاده از رنگ‌های روشن و قابل شست و شو در رنگ آمیزی دیوارها بیان می‌نماید. همچنین همسو با پژوهش سرخوش و همکاران (۱۴۰۰)، صفری و عبدالله پور (۱۳۹۲) می‌باشد. همچنین معتقدند فضایی که برای آموزش کودکان در نظر گرفته می‌شود و باید مبتنی بر مسئله محوری و فعالیت‌های کنجکاوانه کودک باشد، باید در سطح باشد و نه در ارتفاع، در محیط بیرونی، فضای باز و در بین گیاهان باشد، طبقه همکف باشد و مسکونی یا آپارتمانی نباشد، فضای سبز برای گردش و شناخت پدیده‌ها (مدارس طبیعت) و سالن مناسب برای تماشای فیلم داشته باشد، مکانی برای شن بازی و استخرتوپ تعبیه شود، از چمن مصنوعی یا فوم استفاده شود، مجهز به یک باغچه برای کاشت نهال توسط کودک باشد، محل مناسب برای نگهداری از حیواناتی همچون مرغ و خروس و حیوانات کوچکی همچون جوجه داشته باشد. از جمله شرایط و ویژگی‌های فضا، امکانات و تجهیزات آموزشی این است که کلاس‌ها، تاحد امکان در طبقه همکف قرار گیرند. وسایل صوتی، تصویری و نوارهای فیلم و موسیقی ویژه کودکان داشته باشد (راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی، ۱۳۹۸). در همین راستا پیشنهادهای ارائه می‌گردد :

۱- برنامه درسی دوره پیش دبستان، بر اساس اهداف توانمندی حل مسئله، تقویت روحیه پرسشگری و جست و جو گری، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، تقویت روحیه نشاط و سرزندگی، رشد همه جانبه (مهارت‌های عمومی) و پرورش قوای ذهنی تهیه شود.

۲- برنامه درسی دوره پیش دبستان، بر اساس محتوای مسئله محور شامل جهان هستی، فرهنگ و

منابع:

- امیراحمدی، یونس؛ ایروانی، شهین و شرفی، محمدرضا (۱۳۹۵). تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی بر مبنای الگوی حل مسئله دیویی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، سال نهم، دوره دوم، شماره ۸ (پیاپی ۳۵)، صص ۸۶-۹۵.
- بزرگزاده، علیرضا و مقرری خنده روی یزدی، الهه و مقرری خنده روی یزدی، مهناز، (۱۴۰۰). کیفیت برنامه‌های مراکز پیش دبستانی و مقایسه آن با نظرات اولیاء نوآموزان نمونه موردی شهر فردیس. جلیلی نیا، فروز، و احمدی، پروین. (۱۴۰۰). شناسایی مولفه‌های برنامه درسی مسئله محور مبتنی بر رویکرد زیبایی شناسی. آموزش در علوم انتظامی، ۹(۳۲)، ۱۶۱-۱۹۰.
- سرخوش، شهرزاد. صادقی، علیرضا. فقیه آرام، بتول. شعبانی گیل چالان، حسن و ذبیحی رزینا (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌ها و عناصر مبتنی بر پرورش مهارت حل مسئله به منظور ارائه الگوی بهینه برای دوره پیش دبستانی. فصلنامه تدریس پژوهی. سال نهم. شماره ۱ صص ۷۲-۴۳.
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۵). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش، ویرایش هفتم، چاپ یازدهم، تهران، نشر دوران.
- شعبانی چوبه، لیلیا (۱۳۹۶). ضرورت و اصول آموزش و پرورش پیش از دبستان. چاپ اول، انتشارات حق شناس.
- شعبانی، حسن (۱۳۹۵). مهارت‌های آموزشی و پرورشی (نظریه‌ها و الگوها). تهران: انتشارات سمت.
- علیزاده، سهیلا (۱۳۹۷). کتاب طلایی آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستان. تهران: مؤلفین طلایی.
- قاسم تبار، سید نبی‌الله (۱۳۹۷). تربیت اوان کودکی در ایران: معرفی یک برنامه درسی. مقاله ارائه شده در اولین کنگره بین‌المللی و پنجمین کنگره ملی آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- مفیدی، فرخنده (۱۳۹۳). مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. تهران: سمت.
- ملیجی، مرتضی (۱۳۹۶). طراحی و اعتبار بخشی الگوی برنامه درسی تربیت بدنی دوره پیش دبستانی ایران. مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۹). برنامه درسی، نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم اندازه‌ها. انتشارات آستان قدس رضوی.
- مؤیدعابدی، لیلیا، خسروی بابادی، علی اکبر، رضازاده بهادران، حمیدرضا و عصاره، علیرضا (۱۴۰۰). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت دانشجو معلم شایسته محور با تمرکز بر رویکرد حل مسئله. نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۷-۳۵.
- یارمحمدیان، محمدحسین (۱۴۰۰). مبانی و اصول برنامه ریزی درسی. انتشارات یادواره کتاب. چاپ هیجدهم.
- Fusaro, M., & Smith, M. C. (2018). Preschoolers' inquisitiveness and science-relevant problem solving. *Early Childhood Research Quarterly, 42*, 119-127. doi:10.1016/j.ecresq.2017.09.002.
- Kang, L-N & colleagues. (2014). The effectiveness of problem-based learning on development of nursing student's critical thinking: A systematic review and meta-analysis. *International journal of Nursing Studies, 51*, 458-469.
- Rodzalan, Sh. A.; Saat, M. M. (2015). The Perception of Critical Thinking and Problem Solving Skill among Malaysian Undergraduate Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 172*: 725 – 732, Available online at www.sciencedirect.com
- Wijnia, L. (2016). Problem with problems in problem-based learning: Difference between problem explaining versus problem solving. *Health Professions Education, 2*, 59-60.